

Szeptember 5-én Osztrovszky József városatya vezetésével elkísérték Széchenyi Istvánt a hajóra. „A sarokról a gróf visszafordult, és gondolkodva nézegette a piaristák házát.

— Ott feledett tán méltóságod valamit? Szaladjak érte vissza? — készségeskedett Gruber igazgató úr.

— Nem feledtem én semmit — mosolyodott el a gróf —, csak úgy vagyok, mint a kvártélyos huszár, aki mikor tovább marsol, megfordul a sarokról, és visszanéz az elhagyott kvártélyra, hogy máskor is odataláljon, ahol olyan jó dolga volt.”

1841-ben megjelent Kelet népe című könyvében fogalmazta meg, hogy a hazai nevelést sűrűn át kell alakítani, ugyanis „... sehol sincs annyi sokat tanult s mégis annyi egészen hasznavetetlen ember, mint nálunk...”. Okát abban látja, hogy az iskolák nem a társadalom valódi szükségletei számára nevelik az ifjakat.

Ezért küzdött az iskolai oktatás latinnyelvűsége ellen, szorgalmazta a reáliskolák felállítását, sürgette a természettudományi-műszaki-technikai műveltségű iparos- és kereskedő réteg kialakítását.

Népének szeretete, az emberi haladásba vetett hite, áldozatkészsége, akarateroje, alkotó szenvedélye, szívós gyakorlati munkássága, gondolatainak napjainkig sugárzó ereje a magyar művelődéstörténet nagyjai sorába emeli.

DR. ORMÁNDI JÁNOS

SZABADY JÓZSEFNÉ DR. BÉKÉSI MAGDOLNA

Szeged

Szántóné Ladányi Mária, a neves szegedi énekmester

Könnyűnek lenni nehéz, de természetesnek lenni sem könnyű, igaz az éneklés művészetére is. Ez tanárra és tanítványra egyaránt vonatkozik. Sikeres pedagógiai eredményt lehet elérni egy-egy ötletes, találó hasonlattal, vagy ha a tanár ajakról ajakra képes tanítani, szembe állítva éles ellentétképpen a növendék által helytelenül énekelt hangot a helyes hangvétellel. Többet ér ez, mint sok szemkápráztató módszer.

Ezek a gondolatok jutottak eszembe, amikor az első megalapozó jelentőségű szegedi énekmestert, Szántóné Ladányi Máriát mutatom be a talált dokumentumok alapján. Ezek: levéltári anyag, helytörténeti forrásmunka, levelezés, hagyaték és visszaemlékezésekből tevődnek össze.

Ladányi Máriát az 1899/1900-as tanév elején véglegesítette a kultúr tanács a Szegedi Városi Zenede énektanári állásában. A zenede egymást követő igazgatói, Langer Viktor és Szögedi (Róth) Endre ugyan tanították a magánéneket is, mégis az énektanszak minőségi és számszerű fellendülését attól kezdve figyelhetjük meg, hogy külön énektanárok végzik a hangképzés kényes munkáját.

Szántóné a művészet iránti érzékét és szeretetét a szülői házból hozta magával. Először a színiakadémiára íratkozott be, majd másfél évi tanulás után a pécsi színházban mint drámai hősnő debütált. Sztefanidesz Károly pécsi karmester tanácsára jelentkezett a zeneakadémia opera tanszakára. Mesterei Paulini Richárd és Maleczkyné voltak. A vizsgelőadáson elért kimagasló sikeréért a Magyar Királyi Operaház kolaratúr szerepkörre szerződtette. Három éven át felváltva játszott az Operaház és a Városi Színház színpadán, ahol a következő operákban lépett föl: Bűvös vadász, Jancsi és Juliska, Bajazzók, Zsidónő, Parasztbecsület, Traviata, Rigolettó, Cremónai

hegedűs stb. A nyári szünetekben viszont Grazban és Berlinben továbbképzéseken vett részt, Weinlich Tipka énekművészeti iskolájában idegen nyelvű szerepeket tanult a kor híressé vált énekeseivel együtt.

Egy szépen ívelő pálya kezdetén volt, amikor Szegedről Pálfi Viktor kultúrta-nácsnok a zeneakadémia ajánlására felkérte, hogy jöjjön a városi zeneiskolához magántanárnak. A Szegedi Dalárda 1898. novemberi hangversenyén mutatkozott be a közönségnek. A lapok áradozó hangon írtak az új zeneiskolai tanárnő kiváló, szép csendű, iskolázott koloratúr hangjáról. A Szegedi Városi Színház pedig 1899-ben Ladányi Máriaival a főszerepben mutatta be a Szegedi Napló fiatalon elhunyt zenekritikusanak, Egyedi Gyulának *Levente* című operáját. 1902-től Ladányi Máriát a zenebizottsági tagok sorában is ott találjuk. Nem volt Szegeden olyan jótékony célú mozgalom, melynek munkájában ne vállalt volna részt. Tagja volt a Szegedi Dalárdának, nemcsak mint az oratóriumok szoprán szólistája, de a kórus betanításában is részt vett.

Tanárként elsőrendű pedagógiai tudással rendelkezett, és számos, kiváló énekművészt nevelt, akik a Zeneművészeti Főiskolán fejezték be tanulmányaikat. Növendékei közül állami oklevelet nyertek: dr. Sinkóné Kertész Mária hangverseny-énekesnő, Bója Ilonka, Cholnoky Margit, N. Miksa Ilona, Hubert Etelka operaénekesnő, Felsmann Emilia énektanárnő. Középiskolai énektanításra jogosító oklevelet kapott: Firsáné Piukovich Ilona, dr. Nekitschné Kratochwill Ilona, Moesz Etelka, Vasa Ludmilla és Nyári Szerén. A Szegedi Városi Színház szerződötetett operaénekes tagjai voltak: Kormosné Radó Anna, Molnár Dezső, Bernáth Margit, dr. Wágner Károly hangverseny-énekes, nyugalmazott államtitkár szintén nála, a zeneiskolában kezdte a tanulmányait. Magántanítványai közül Dömötör Ilona és Nagy Margit, a M. Kir. Operaház művészei, Teichmann Irén, Hont Erzsébet és T. Szenttamásy Tessy opera- és hangverseny-énekesek. Az operettszínpadon ünnepelt, szegedi származású primadonnak Károlyi Leontin és Nagy Anci, szintén az ő tanítványai voltak. Ezen kívül több százra tehető azok száma, akik — ha nem is hivatásszerűen foglalkoztak zenével —, de mint énekesek, kisebb hangversenyeken felléptek, és különböző dalegyséletekben és egyházi énekkarokban működtek, elősegítve városunk zenekultúrájának fejlődését [1], [2].

A konkrét tények után igyekszem a nehezebben megfoghatót, hangképző tanári munkáját ismertetni a dolgozat elején felsorolt dokumentumok segítségével.

Azt vallotta, hogy az énekhang irányítása és fejlesztése nem tozódhat teóriákban. A hang kifejlesztése sokkal inkább a helyes gyakorlati irányításon, mint a természetes alapot esetleg nélkülöző — jóllehet tetszetős — elméleteken nyugszik. Az énekmester feladata az ellenőrzés, irányítás, vezetés és azoknak az akadályoknak az elhárítása, amelyek a hang természetes fejlődésének útjában állnak. Ehhez hozzáértés, megérzés, ízlés, elméleti és gyakorlati tudáson kívül az is szükséges, hogy irányító akaratát képes legyen átvinni növendékeire, de úgy, hogy egyéniségük megmaradjon.

Vallotta, hogy a tanár elméleti felkészültségéhez szükséges, hogy anatómiai, fizikai, hangélettani és fonetikai ismeretekkel rendelkezzen. A szakirodalmat, amely ez időben azóta sem tapasztalható fellendülést mutatott, állandóan tanulmányozza. Tudjon az énekpedagógia terén felmerülő újításokról, de ne fogadjon el mindent kritika nélkül, azok gyakorlati hasznának, értékének vizsgálatával. [3]

Fontosnak tartotta a hangképzés megkezdésekor az anatómiai és élettani tudnivalók mértékletes közlését. Elmagyarázta a hang létrejöttének mechanizmusát, magát a géget, a hangizmok tagoltságát. Szólt a gége hangszálainak rezgéséről és a rezgésnek a szájüregi toldalékcsőben való tovaterjedéséről, amely alkotja és formálja a hangot, amelynek a légvétel és a levegőszórvás a kiváltója. Felsorolt néhány példát annak illusztrálására magasabb évfolyamú növendékeinek, amellyel bizonyította, hogy

aránylag szűk élettani keretben is milyen különbözőek a megállapítások a gége mozgását illetően, mind a légzésnél, mind az éneklésnél. A gégemozgások élettani szerepének különféle és tudáلكos magyarázása a szűlő oka annak a sok modorosságnak és hibás éneklésnek, amely a hangszínek, sőt a hang teherbíró képességének is rovására megy. Ha a géget a magasabb hangoknál mély helyzetbe erőszakoljuk, abban a hitben, hogy ezáltal sötétebb és öblösebb lesz a hang, akkor a gége ilyen erőszakos lezorítása mellett a felső hangok sem fejlődnek, sőt a hang elveszti gördülékenységét, lágyágát és fényét. Éppúgy üres, fojtott színű, hamis és munkaképtelen lesz a hang, ha a géget természetellenesen felszorítjuk valamilyen téves elmélettel vezérelve. [6]

Mindezekből azt a tanulságot vonta le, hogy azokat a természetes apró gégemozgásokat, amelyeket a gége éneklés közben végez a hang magasságának és a különböző vokálisoknak megfelelően, nem szabad természetes funkcióikban mesterségesen befolyásolni.

A hangképzés alapja a helyes légzés. Célja volt a helyes rekeszizom — légzés megtanítása, kombinálta a bordák légzésével, ahogy azt már a XVIII. század elején az olasz mesterek tanították, és ahogy az másfél századig érvényben is volt, amíg ezt a helyes gyakorlatot egyéb vélemények ki nem kezdték. A helyes légzési technikát ő is az énekkultúra természetes szükségletének tartotta, megtanulása hosszas begyakorlás eredménye. De ezeknél a gyakorlatoknál mindig ügyelt a mértékre, mivel a túl sok levegő belégzésének a következménye az egész arcon és a testtartáson is észlelhető erőlködés. Emellett a hangindítást és a hang szépségét is hátrányosan befolyásolja. Amikor észrevette a forszírozott levegővételt, azonnal leállította tanítványát a következő szavak kíséretével: „Ne erőlködj, gondoldj arra, amit ki akarsz fejezni!” Külön gondot fordított a hangindításra, amit lágyan és kis levegővel kívánt. [5]

A hangképzést abból a hangból kiindulva irányította, amely a legkisebb megerőltetés nélkül a legfelhangdúsabban szólalt meg. Ebből a hangból, amely a hangsor közepe táján helyezkedik el, formálta, eleinte zümmöggetve, le és felfelé, egy félhanggal bővítve a növendék hangrendszerét. A gyöngysorszerű légzési kiegyensúlyozottság, töretlen fényű magasság, könnyedség, hajlékonyság, hangerő és melegség jellemezte a hangot — tanította. Ez viszont sok éves gyakorlat eredménye lehet, amely elhomályosítja a regiszterek és a gégerögzítések, nyitott vagy fedett énekeltek tudományát. [4]

Összefoglalva énektanításának lényegét:

1. A hangképzés abból a vokálisból induljon ki, amelyekben a növendék a legkönnyebben és legtermészetesebben szólal meg. Tehát ez egyéni. Fokozatosan kell rátérni az összes vokálisra, az egész hangterjedelemben, úgy, hogy minden hangzó egyformán, tisztán szólaljon meg.

2. A kis hangközöket különféle mássalhangzókezdetekkel kell gyakoroltatni, amelyek a vokálisokat előre hozzák.

3. A szavak érthetőségére, de a hang szépségére és tisztaságára is nagy befolyással van az előrehozott szöveg. A középmagasságú hangoknál ne legyen nagy szájnnyitás.

4. Eleinte minden gyakorlatot halkan kell elkezdni, énekelteni. A szép pianissimo és forte éneklése már sokkal nehezebb, és későbbi feladat. Tartott hangokat kezdő fokon nem ajánl, mivel a bizonytalan légzéstől nyugtalanná válik a hang, a levegő hamar elfogy, és annak hiánya következtében présel az énekes.

5. Ha a növendék könnyen, puhán szólaltatja meg a hangokat, kezdődhet a hangkitartás, és csak később a pianissimo és forte éneklése.

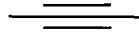
6. Ha az énekes tökéletes „mezza di voce”-val rendelkezik, elmondhatja, hogy ura a hangjának. Tanulhat rajta játszani.

Tudta, hogy a természetes énekhang beállításához nem kell nagy nekikészülődés, fölös izombeállítás, sokkal fontosabb a belső megérzés. Általában véve az egyéni, természetes és leegyszerűsített énekhangfejlesztés vezetett mindig a sikeres együttműködésre tanár és tanítvány között.

Így összegezhető hitvallása az énekhang képzéséről. Munkásságára jellemző szakmai biztonság, módszeresség, az empátiára építő énekesnevelés a mai napig irányt mutató.

JEGYZET

- [1] Szegedi Városi Zenede Értesítője. 1880—1947. FC—1801 1935/36. Szegedi Somogyi Könyvtár, a továbbiakban rövidítéssel szerepel. SZSK.
- [2] Szegedi Városi Zeneiskola iratai. 1869—1947. VIII/198. Csongrád Megyei Levéltár. (E címző alatt szereplő adatok még nem kerültek feldolgozásra. A neveket a dokumentumok szerinti eredeti helyesírásban rögzítettem.
- [3] Kertész Lajos és K. Kain Kató hagyatéka. SZSK.
- [4] Dr. Korényiné Lamberg Rózsa visszaemlékezései.
- [5] Dankóné Junker Klára visszaemlékezései.
- [6] Énektanítás hajdan és most. Dr. Molnár Imre — 1938. Budapest Székesfőváros házi nyomdája.

**Szeretetteljes karácsonyt és békés
új esztendőt kíván minden kedves
Munkatársának és Olvasójának**

a Módszertani Közlemények
Szerkesztősége és Kiadóhivatala